

ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมพญานาคของอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์

วิชูกร หอมทอง¹, วิลาวรรณ พรพัชรพงศ์²

^{1,2}คณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ตำบลขามเรียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม 44150

วิชูกร หอมทอง, วิลาวรรณ พรพัชรพงศ์. (2567). ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมพญานาคของอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์. วารสารวิทยาการสิ่งแวดล้อมไทย ปีที่ 7(1), 2567 : 136 - 152.

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษา 1) บริบทการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมพญานาคของอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง 2) ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมพญานาคของอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง และ 3) ข้อเสนอแนะในการอนุรักษ์และพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ วัฒนธรรมพญานาคของอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง ตำบลตาเป็ก อำเภอนครชัยศรี จังหวัดบุรีรัมย์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ นักท่องเที่ยวที่ท่องเที่ยว อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง ตำบลตาเป็ก อำเภอนครชัยศรี จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 30 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามเกี่ยวกับศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมพญานาคของอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง ตำบลตาเป็ก อำเภอนครชัยศรี จังหวัดบุรีรัมย์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการศึกษาพบว่า 1) บริบทอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง ตำบลตาเป็ก อำเภอนครชัยศรี จังหวัดบุรีรัมย์ มีลักษณะทางกายภาพที่โดดเด่น คือ ภูเขาไฟที่ดับสนิทและสถาปัตยกรรมอันดุของอาณาจักรขอมหรือปราสาทเขาพนมรุ้งซึ่งเป็นเทวสถานสวรรค์เขาไกรลาสที่สร้างขึ้นตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 15-18 เพื่อบูชาองค์พระศิวะ ผู้เป็นเทพสูงสุดในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู โดยมีสะพานนาคราชเป็นบันไดทางขึ้นปราสาทเปรียบเสมือนสะพานเชื่อมระหว่างโลกมนุษย์กับสวรรค์ 2) ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมพญานาคอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง ตำบลตาเป็ก อำเภอนครชัยศรี จังหวัดบุรีรัมย์โดยรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.48) พบว่า ด้านที่มีศักยภาพระดับมากที่สุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.62) และด้านคุณค่าและความดึงดูดใจแหล่งท่องเที่ยว (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.56) ส่วนด้านที่มีศักยภาพระดับมาก คือ ด้านสภาพแวดล้อมแหล่งท่องเที่ยว (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.50) และ ด้านความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.48) และ 3) ข้อเสนอแนะแนวทางเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ผลการศึกษาพบว่า ควรมีการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี และป่าในอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง ให้มีความเป็นธรรมชาติที่สมบูรณ์ไม่ถูกตัดแปลงโดยมนุษย์ และควรปรับปรุงภูมิทัศน์ให้ดียิ่งขึ้น

คำสำคัญ : การท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมพญานาค อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง บุรีรัมย์ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

Potential of Naga cultural ecotourism at Phanom Rung Historical Park Buriram Province

Wichukorn Homthong¹, Wilawan Phornphatcharaphong²

^{1,2}Faculty of Environment and Resource Studies, Mahasarakham University

Kham Rieng Sub-District, Kantharawichai District, Maha Sarakham province 44150

Wichukorn Homthong, Wilawan Phornphatphong. (2024). Potential of Naga cultural ecotourism at Phanom Rung Historical Park Buriram Province. Thai Journal of Environmental Studies Vol. 7(1), 2024 : x-xx.

Abstract

This research aims to study Phanom Rung Historical Park 's Naga cultural ecotourism at Tapek Sub-district, Chaloem-phrakiat District, Buriram Province, Thailand in term of 1) the context of Phanom Rung Historical Park 's Naga cultural ecotourism, 2) the potential of Phanom Rung Historical Park 's Naga cultural ecotourism, and 3) recommendations for conservation and development of Phanom Rung Historical Park 's Naga cultural ecotourism. The sample were 30 tourists visiting Phanom Rung Historical Park, Buriram Province, Thailand. The tool was questionnaire on the potential of Phanom Rung Historical Park 's Naga cultural ecotourism, Buriram province, Thailand. The statistics were frequency, percentage, mean and standard deviation. The results found that 1) The outstanding contexts of Phanom Rung Historical Park, Buriram Province, Thailand are the extinct volcano and the Hindu Khmer Empire architecture. (or Prasat Hin Phanom Rung). It is a Khmer Temple which is assumed to have been built in the 15th-18th Buddhist century for dedicated to Shiva (or Mahadeva), the great god of Hinduism in Shaivism and it symbolises Mount Kailash, his heavenly dwelling. The Naga's Bridge, or a stair to the castle, symbolises a bridge between the earth and the heavens. 2) The overall potential of Phanom Rung Historical Park 's Naga cultural ecotourism at Buriram Province, Thailand was at high level (Mean = 4.48). The highest potential aspects were the participation of local people (Mean = 4.62), and the value and attractions for tourist (mean = 4.56). The highest potential aspects were The Attraction of environment (Mean = 4.50) and the ease of access to tourist attractions (Mean = 4.48). 3) Suggestions for conservation and development of Phanom Rung Historical Park 's Naga cultural ecotourism at Buriram Province, Thailand were the conservation of culture, traditions, and natural forests in Phanom Rung Historical Park completely, the improvement of the better landscape.

Keyword : Naga cultural ecotourism Phanom Rung Historical Park Buriram Ecotourism Cultural tourism

1. บทนำ

ประเทศไทยมีรายได้จากการท่องเที่ยวเป็นลำดับต้นๆ ของประเทศ ในแต่ละปีมีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวชมความงามของประเทศไทยมากมายหลายล้านคน ทำให้มีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ เพื่อรองรับความต้องการของนักท่องเที่ยวที่ต้องการความสะดวกสบาย ซึ่งในอดีตระบบการจัดการการท่องเที่ยวไม่มีความสลับซับซ้อนเพราะไม่ได้ตระหนักถึงปัญหาที่จะเกิดขึ้น เป็นเพียงการสร้างเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ประกอบการและนักท่องเที่ยว แต่ไม่มีการคำนึงถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในอนาคต ซึ่งในปัจจุบันระบบการจัดการการท่องเที่ยวได้เริ่มเปลี่ยนแปลงไป เพราะมีการคำนึงถึงการรักษาสภาพธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การเรียนรู้ในรูปแบบใหม่ เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในสภาพแวดล้อมทำให้เกิดการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ที่ตอบสนองความต้องการนักท่องเที่ยวที่เกิดขึ้น (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2557: 20)

การท่องเที่ยวจัดเป็นกิจกรรมที่จำเป็นต้องพึ่งพาทรัพยากรที่มีอยู่ภายในประเทศ ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ ประวัติศาสตร์โบราณวัตถุ โบราณสถาน และทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เป็นงานสร้างสรรค์ทางศิลปะ วัฒนธรรมประเพณี และกิจกรรมต่างๆ ที่ผสมผสานอยู่ในวิถีการดำรงชีวิตของประชาชนในท้องถิ่นที่แสดงถึงความเป็นเอกลักษณ์และความเจริญของประเทศ สิ่งเหล่านั้นนับเป็นปัจจัยดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวและเกิดความประทับใจขณะเดียวกันการเจริญเติบโตและการขยายตัวขึ้นอย่างรวดเร็วของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว โดยปราศจากการวางแผนการควบคุมและการจัดการที่ดี รวมทั้งจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มมากขึ้นย่อมส่งผลกระทบต่อสถานที่ท่องเที่ยวทั้งด้านเชิงบวกและเชิงลบมากบ้างน้อยบ้าง ไม่ว่าจะเป็นสภาวะแวดล้อม สังคมและวัฒนธรรมอุตสาหกรรม การท่องเที่ยวที่มีการวางแผนและการจัดการที่ดีโดยคำนึงถึงขีดความสามารถในการรับรองของพื้นที่ ก่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน โดยคำนึงถึงแนวคิดที่ว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างความต้องการที่จะพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศกับความจำเป็นในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อการใช้งานในอนาคต และมุ่งเน้นความสำคัญการควบคุมคุณภาพของสถานที่ท่องเที่ยว การให้ความรู้เกี่ยวกับความสำคัญของสถานที่ท่องเที่ยวการเอาใจใส่ดูแลจำนวนนักท่องเที่ยวและพฤติกรรมนักท่องเที่ยว รวมทั้งดูแลคุณภาพของการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว ก็สามารถพัฒนาการ

ท่องเที่ยวให้เป็นการพัฒนาที่ยั่งยืนได้ ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงแนวคิดไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวแนวใหม่ที่กำลังได้รับความนิยมอย่างกว้างขวางในปัจจุบัน (สิริศ กุศลโนติกุล และคณะ, 2544: 73)

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นจากการนำแนวคิดของการพัฒนาอย่างยั่งยืนมาผนวกกับแนวคิดด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยมีวัตถุประสงค์ให้นักท่องเที่ยวได้เดินทางไปใกล้ชิดชื่นชมและเรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติ วัฒนธรรมท้องถิ่นในพื้นที่ธรรมชาติ โดยเน้นคุณค่าของธรรมชาติและระมัดระวังไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม รวมถึงการกระจายรายได้สู่ชุมชนท้องถิ่น โดยให้ชุมชนท้องถิ่นเป็นผู้ดูแลจัดการภายใต้ระเบียบปฏิบัติหรือกติกาของชุมชนและกฎหมายของรัฐร่วมกัน ทั้งนี้เพื่อสร้างงานและเสริมสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนท้องถิ่น ตลอดจนช่วยส่งเสริมและช่วยสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้กับชุมชนในท้องถิ่น นักท่องเที่ยว และผู้ประกอบการ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2538: 15)

จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญด้านประวัติศาสตร์วัฒนธรรม เป็นพื้นที่เชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน เช่น กัมพูชา บริเวณดังกล่าวนี้เป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญแห่งหนึ่งของภาคอีสาน อุทยานประวัติศาสตร์ปราสาทหินเขาพนมรุ้ง ถือเป็นโบราณสถานที่ผ่านกาลเวลาอย่างยาวนานกระทั่งกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ซึ่งมีความโดดเด่นในด้านสถาปัตยกรรมที่สะท้อนถึงความยิ่งใหญ่ของอาณาจักรขอมในอดีต พร้อมด้วยสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว จึงมีความสำคัญในฐานะมรดกวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงเรื่องราวทางประวัติศาสตร์กับสถานที่ให้เด่นชัดมากขึ้น และทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มได้ ขณะที่นักท่องเที่ยวที่มายังอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้งมีจำนวนเพิ่มขึ้นทุกปี และพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวในปัจจุบันไม่เพียงต้องการมาดูด้วยตาเท่านั้น แต่ต้องการได้รับประสบการณ์จากการท่องเที่ยวด้วยจึงจำเป็นต้องใช้การสื่อความหมายในฐานะศิลปะหรือเทคนิคในการสื่อสารระหว่างแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์กับนักท่องเที่ยวผ่านเครื่องมือสื่อความหมายประเภทต่างๆ ได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์ ป้ายสื่อความหมาย การจัดนิทรรศการ สื่อโสตทัศนูปกรณ์ สื่อผสมหรือมัลติมีเดีย สื่อ QR Code สื่อสังคมออนไลน์เส้นทางศึกษาด้วยตนเอง

ศูนย์บริการข้อมูลนักท่องเที่ยว และการจัดกิจกรรมพิเศษ หรือสื่อบุคคล ได้แก่ นักมัคคุเทศก์ โดยมีเป้าหมายของการสื่อความหมายเพื่อสร้างความสนุกสนานเพลิดเพลิน ตลอดจนให้ความรู้เรื่องราวทางประวัติศาสตร์ สร้างการรับรู้ ตระหนัก และซาบซึ้งในคุณค่าของเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ และ ความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ อันนำมาสู่ ความรู้สึกหวงแหน และรู้จักอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ให้คงอยู่สืบไป (กรมการท่องเที่ยว, 2558: 45)

ดังนั้น ผู้วิจัยเล็งเห็นถึงความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมพญานาคของอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจ ศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมพญานาคของอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง ตำบลตาเป็ก อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งเป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์วัฒนธรรมที่ผู้คนจากหลายพื้นที่ได้เดินทางมาท่องเที่ยวภายในอุทยาน การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม และชมสถาปัตยกรรมต่าง ๆ โดย การศึกษาด้านศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมพญานาคของอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง จะแบ่งออกเป็น 6 ด้าน ประกอบด้วย ด้านความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกแหล่งท่องเที่ยว ด้านคุณค่าและความดึงดูดใจแหล่งท่องเที่ยว ด้านสภาพแวดล้อมแหล่งท่องเที่ยว ด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว และ ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น เพื่อที่จะได้ทราบ ศักยภาพของการท่องเที่ยวในด้านต่าง ๆ

2. วัตถุประสงค์

2.1 เพื่อศึกษาริบทการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมพญานาคของอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์

2.2 เพื่อศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมพญานาคของอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์

2.3 เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะในการอนุรักษ์และพัฒนา ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมพญานาคของอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ นักท่องเที่ยวที่ท่องเที่ยวในอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง

ตำบลตาเป็ก อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 30 คน ได้จากการเลือกแบบสุ่มเจาะจง

3.2 ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรต้น ได้แก่ ปัจจัยศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมพญานาค จำนวน 8 ด้าน ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านบริบทของอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์ 2) ปัจจัยด้านความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว 3) ปัจจัยด้านสิ่งอำนวยความสะดวกแหล่งท่องเที่ยว 4) ปัจจัยด้านคุณค่าและความดึงดูดใจแหล่งท่องเที่ยว 5) ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมแหล่งท่องเที่ยว 6) ปัจจัยด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว 7) ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น 8) ปัจจัยด้านแนวทางการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว

ตัวแปรตาม ได้แก่ ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมพญานาคของอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามเกี่ยวกับศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมพญานาคของอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง ตำบลตาเป็ก อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย

1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมพญานาคของอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง ตำบลตาเป็ก อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ จากเอกสาร ตำรา หนังสือ และงานวิจัย

2) สร้างแบบสอบถามเกี่ยวกับศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมพญานาคของอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง ตำบลตาเป็ก อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งประกอบด้วยคำถามที่มีลักษณะการตอบแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด โดยมีประเด็นเกี่ยวกับความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวกแหล่งท่องเที่ยว คุณค่าและความดึงดูดใจแหล่งท่องเที่ยว สภาพแวดล้อมแหล่งท่องเที่ยว การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว และการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น

3) นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นส่งอาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข จากนั้นเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ

การประเมินความสอดคล้องของแบบสอบถามเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมพญานาคของ

อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง ตำบลตาเป็ก อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ มีลักษณะของการประเมินเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด โดยมีค่าความสอดคล้องจากผู้เชี่ยวชาญพื้นฐาน พบว่า ค่าความสอดคล้องมีค่ามากกว่า 0.50 ขึ้นไป ถือว่ามีความสอดคล้องและเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด

4) นำแบบสอบถามมาปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น แล้วนำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย

ในการศึกษาสภาพภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมพญานาคของอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์ มีการเก็บรวบรวมข้อมูล 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

ระยะที่ 2 การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.6 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้โปรแกรมประมวลผลสำเร็จรูปทางคอมพิวเตอร์ ใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลมีดังนี้

1) สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2) สถิติทดสอบคุณภาพเครื่องมือ ได้แก่ ค่าความสอดคล้อง (IOC)

4. สรุปผลการวิจัย

4.1 ผลการวิเคราะห์บริบทการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมพญานาคของอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง ตำบลตาเป็ก อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์

ผลการวิเคราะห์บริบทการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมพญานาคของอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง ตำบลตาเป็ก อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ ประชาชนส่วนใหญ่ในพื้นที่นับถือศาสนาพุทธ ส่วนใหญ่มีอาชีพหลักทางเกษตรกรรม อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง เป็นพื้นที่ควบคุมดูแล โดยศูนย์อำนวยการอำเภอเฉลิมพระเกียรติ อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดบุรีรัมย์ที่มีสถาปัตยกรรมอันดูของอาณาจักรกัมพูชา หรือปราสาทเขาพนมรุ้งซึ่งเป็นเทวสถานสวรรค์เขาไกรลาสที่สร้างขึ้นตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 15-18 เพื่อบูชาองค์พระศิวะ ผู้เป็นเทพสูงสุดในศาสนาพราหมณ์-ฮินดูโดยมีสะพานนาคราชเป็นสะพานเชื่อมสู่โลกมนุษย์และสวรรค์

อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้งมีลักษณะทางกายภาพตั้งอยู่บริเวณภูเขาไฟที่ดับสนิทแล้ว ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของทิวเขาพนมดงรัก ทางด้านธรณีวิทยาปรากฏว่าเขาพนมรุ้งเป็นภูเขาหินปะชอลท์ เป็นหินอัคนีสีเข้มเนื้อละเอียด เกิดจากการปะทุของหินหนืดที่มีการเย็นตัวอย่างรวดเร็วหรือเกิดในลักษณะที่เป็นแบบภูเขาไฟ ภูเขาภูนี้ได้ปะทุขึ้นระหว่างยุคเทอเซียรี-ยุคไฟลส์โตซีนตอนปลาย ความลาดชันของพื้นที่ในตอนบนของเนินเขามีลักษณะค่อนข้างราบ ส่วนตอนกลางของเนินเขาเป็นหลุมมีน้ำขังในลักษณะของสระน้ำตามธรรมชาติ ทางทิศตะวันตกของสระน้ำนี้เป็นหน้าผาประกอบด้วยหินปะชอลท์มีรูพรุนมาก หรือที่เรียกว่าหินสคอเรีย เชื่อมตัวติดกับหินปะชอลท์ที่แน่นทึบ ปะปนกันไป และมีสีค่อนข้างแดง ซึ่งแสดงถึงการปะทุขึ้นมาอย่างรวดเร็วและมีฟองก๊าซมาก อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้งเป็นที่รู้จักของชาวท้องถิ่นเป็นอย่างดีโดยมีโบราณสถานที่น่าเคารพนับถือสำคัญ ได้แก่ บันไดต้นทาง พลับพลาเปลี่ยนเครื่อง ทางดำเนิน สะพานนาคราชชั้นที่ 1 บันไดขึ้นปราสาท ลานด้านหน้าปราสาท สะพานนาคราชชั้นที่ 2 ลานปราสาทและระเบียงชั้นนอก ชุมประตูและระเบียงชั้นใน ปราสาทประธานปราสาทอิฐ 2 หลัง ปรารงค์น้อย บรรณาลัย อาคารก่อด้วยศิลาแลง เป็นต้น อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้งจึงเป็นสถานที่ทางธรรมชาติและประชาชนในท้องถิ่นมีการบูชาพญานาคตามวัฒนธรรมของกลุ่มชาวบ้านในพื้นที่ จึงถือได้ว่าอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง เป็นภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่สะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่พิเศษทางธรรมชาติกับวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งไปไม่ได้ สถานที่ท่องเที่ยวสำคัญที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อพญานาคมีจำนวน 2 แห่ง คือ 1) บริเวณสะพานนาคราชชั้นที่ 1 มีความเชื่อว่าสะพานนาคราชเปรียบเสมือนสะพานเชื่อมระหว่างโลกมนุษย์กับสวรรค์ 2) ลานปราสาทและระเบียง ชั้นนอกเป็นจุดที่นักท่องเที่ยวสามารถมองเห็นได้ทุกประตู ทั้งนี้ อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้งมีสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวในด้านระบบสาธารณูปโภค สถานที่จอดรถ ระบบความปลอดภัย ภายใต้มาตรการป้องกัน COVID-19 และมีกฎระเบียบข้อห้ามสำหรับนักท่องเที่ยวเพื่อป้องกันผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

4.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมพญานาคของอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง ตำบลตาเป็ก อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์

ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวรายด้าน โดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.48$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.48$) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกแหล่งท่องเที่ยว อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.38$) ด้าน

คุณค่าและความดึงดูดใจแหล่งท่องเที่ยว อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.56$) ด้านสภาพแวดล้อมแหล่งท่องเที่ยว อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.50$) ด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.37$) และด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.62$) ตามลำดับ

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามเกี่ยวกับศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมพญานาคของอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง ตำบลตาเป็ก อำเภอมะนัง จังหวัดบุรีรัมย์ รายด้าน (n=30)

ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. ด้านความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว	4.48	0.537	มาก
2. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกแหล่งท่องเที่ยว	4.38	0.286	มาก
3. ด้านคุณค่าและความดึงดูดใจแหล่งท่องเที่ยว	4.56	0.542	มากที่สุด
4. ด้านสภาพแวดล้อมแหล่งท่องเที่ยว	4.50	0.461	มาก
5. ด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว	4.37	0.375	มาก
6. ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น	4.62	0.435	มากที่สุด
โดยรวม	4.48	0.225	มาก

4.3 ผลการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมพญานาคของอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง ตำบลตาเป็ก อำเภอมะนัง จังหวัดบุรีรัมย์

จากข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมพญานาคของอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง ตำบลตาเป็ก อำเภอมะนัง จังหวัดบุรีรัมย์ กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน โดยใช้ข้อเสนอแนะเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวจำนวน 3 ข้อ คือ 1) สถานที่นักท่องเที่ยวประทับใจ 2) ด้านสิ่งที่ต้องการการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว และ 3) สิ่งที่ต้องการให้มีการปรับปรุงสิ่งในแหล่งท่องเที่ยว สามารถสรุปได้ดังนี้

1) ด้านสถานที่นักท่องเที่ยวประทับใจ พบว่า มีจำนวน 2 แห่ง คือ 1) บริเวณสะพานนาคราษณ์ที่ 1 มีความเชื่อว่าสะพานนาคราษณ์เปรียบเสมือนสะพานเชื่อมระหว่างโลกมนุษย์กับสวรรค์ 2) ลานปราสาทและระเบียงชั้นนอกเป็นจุดที่นักท่องเที่ยวสามารถมองเห็นได้ทุกประตู

2) ด้านสิ่งที่ต้องการการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว พบว่า ส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวต้องการให้

มีการอนุรักษ์ คือ การอนุรักษ์อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง มีความเป็นธรรมชาติที่สมบูรณ์ไม่ถูกตัดแปลงโดยมนุษย์

3) ด้านสิ่งที่ต้องการให้มีการปรับปรุงสิ่งในแหล่งท่องเที่ยว พบว่า ส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวต้องการให้มีการปรับปรุง คือ เครื่องมือที่ใช้ในการสื่อความหมายหรือให้ข้อมูลไม่เหมาะสมกับพื้นที่และความต้องการของนักท่องเที่ยว เนื้อหาเข้าใจยาก และมักคลุมเครือในอุทยานฯ ไม่เพียงพอต่อนักท่องเที่ยว

5. อภิปรายผล

การศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมพญานาคของอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง ตำบลตาเป็ก อำเภอมะนัง จังหวัดบุรีรัมย์ สามารถอภิปรายผลการศึกษได้ ดังนี้

5.1 ผลการศึกษาริบทอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง ตำบลตาเป็ก อำเภอมะนัง จังหวัดบุรีรัมย์

ผลการวิเคราะห์บริบทการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมพญานาคอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง ตำบลตาเป็ก อำเภอมะนัง จังหวัดบุรีรัมย์ ประชาชนส่วนใหญ่ในพื้นที่นับถือศาสนาพุทธ ส่วนใหญ่มิอาชีพ

หลักทางเกษตรกรรม อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง เป็นพื้นที่ควบคุมดูแลโดยศูนย์อำนวยการอำเภอเฉลิมพระเกียรติ อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดบุรีรัมย์ มีลักษณะทางกายภาพเป็นภูเขาไฟที่ดับสนิทแล้ว ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของทิวเขาพนมดงรัก ทางด้านธรณีวิทยาปรากฏว่าเขาพนมรุ้งเป็นภูเขาหินบะซอลท์ เป็นหินอัคนีสีเข้มเนื้อละเอียด เกิดจากการปะทุของหินหนืดที่มีการเย็นตัวอย่างรวดเร็วหรือเกิดในลักษณะที่เป็นแบบภูเขาไฟภูเขาอุกนี้ได้ปะทุขึ้นระหว่างยุคเทอเซีย-ยุคไพลลโตซีนตอนปลาย ความลาดชันของพื้นที่มีลักษณะค่อนข้างราบตอนบนของเนินเขา ส่วนตอนกลางของเนินเขาเป็นหลุมมีน้ำขังในลักษณะของสระน้ำตามธรรมชาติ ทางทิศตะวันตกของสระน้ำนี้เป็นหน้าผาประกอบด้วยหินบะซอลท์มีรูพรุนมาก หรือที่เรียกว่า หินสคอเรีย เชื่อมตัวติดกับหินบะซอลท์ที่แน่นทึบ ปะปนกันไป และมีสีค่อนข้างแดง ซึ่งแสดงถึงการปะทุขึ้นมาอย่างรวดเร็วและมีฟองก๊าซมาก อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง จึงเป็นที่รู้จักของชาวท้องถิ่นเป็นอย่างดี มีโบราณสถานที่น่าสนใจหลายแห่งที่สำคัญ ดังนี้ บันไดต้นทาง พลับพลาเปลื้องเครื่อง ทางดำเนิน สะพานนาคราช ชั้นที่ 1 บันไดขึ้นปราสาท ลานด้านหน้าปราสาท สะพานนาคราชชั้นที่ 2 ลานปราสาทและระเบียงชั้นนอก ชุมประตูและระเบียงชั้นใน ปราสาทประธาน ปราสาทอิฐ 2 หลัง ปรารงค์น้อย บรรณาลัย อาคารก่อด้วยศิลาแลง อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง จึงเป็นสถานที่ทางธรรมชาติที่ประชาชนในท้องถิ่นซึ่งมีการบูชาพญานาคตามวัฒนธรรมของกลุ่มชาวบ้านในพื้นที่จึงให้ความสำคัญแก่พื้นที่นี้เป็นอย่างมาก จึงถือได้ว่าอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง เป็นภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่สะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่พิเศษทางธรรมชาติกับวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งไปไม่ได้สถานที่ท่องเที่ยวสำคัญในอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้งมี 2 แห่ง คือ 1) บริเวณสะพานนาคราชชั้นที่ 1 มีความเชื่อว่าสะพานนาคราชเปรียบเสมือนสะพานเชื่อมระหว่างโลกมนุษย์กับสวรรค์ 2) ลานปราสาทและระเบียงชั้นนอกเป็นจุดที่นักท่องเที่ยวสามารถมองเห็นทิวทัศน์ได้ทุกประตู ทั้งนี้ อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้งมีสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวในด้านระบบสาธารณูปโภค สถานที่จอดรถ ระบบความปลอดภัย ภายใต้มาตรการป้องกัน COVID-19 และมีกฎระเบียบข้อห้ามที่ใช้สำหรับ

นักท่องเที่ยว เพื่อป้องกันให้ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด เป็นไปตามแนวคิดของ ธนพรรณ ธาณี (2540: 10-11) ได้กล่าวว่า บริบท หมายถึง การศึกษาจำนวนประชากรจำแนกตามเพศ อายุ จำนวนครัวเรือน ฐานะความเป็นอยู่ การตั้งบ้านเรือนในชุมชน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ลักษณะทางนิเวศวิทยา จำนวนที่ดิน จำแนกตามพื้นที่ทำกิน พื้นที่อยู่อาศัย พื้นที่สาธารณะแหล่งท่องเที่ยว ทรัพยากรธรรมชาติ ลักษณะนิเวศวิทยา ความอุดมสมบูรณ์ของดิน และแหล่งน้ำกินน้ำใช้สำหรับการเกษตร พืชและสัตว์ที่มีอยู่ในธรรมชาติ หรือที่ปลูกและเลี้ยง รวมไปถึงลักษณะภูมิศาสตร์ภูมิอากาศ การคมนาคม และการแก้ปัญหาทางกายภาพ และข้อมูลทางสังคม การเมือง และการปกครอง และเป็นไปตามแนวคิดของ ครรชิต พุทธโกษา (2554: 9-10) ได้กล่าวว่า บริบท หมายถึง กระบวนการในการเข้าไปศึกษาเรียนรู้ ทำความเข้าใจเรื่องราวของชุมชนใดชุมชนหนึ่ง เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับอดีต สถานการณ์ปัจจุบัน ปัจจัยแวดล้อมในชุมชน การทำความรู้จักชุมชนก่อนที่จะลงมือทำงาน ถือเป็นหัวใจสำคัญและมีผลต่อความสำเร็จของการพัฒนาชุมชน เพราะนอกจากจะทำให้สามารถกำหนดเป้าหมาย และทิศทางการพัฒนาได้อย่างตรงความต้องการและสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของชุมชนแล้ว การเข้าใจชุมชนอย่างลึกซึ้งจะทำให้ดำเนินงานร่วมกับชุมชนได้ง่าย รวดเร็ว และได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่าย และเป็นไปตามแนวคิดของ นุชนาถ ชูศรีโณม (2548: 5) ได้กล่าวว่า บริบท หมายถึง การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสังคมเศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมของชุมชน ทั้งในเชิงประวัติศาสตร์ ความเป็นมา ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เชิงวิทยาศาสตร์ คือความเป็นเหตุเป็นผลเป็นระบบตลอดจนเชิงคติวิทยา คือความเชื่อของชุมชนที่ต้องการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ตรีดิษฐ์ พรหมคำพรหม (2557: 76-90) ได้ศึกษา เรื่อง การศึกษารับรู้ชุมชนเพื่อการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวในเขตตำบล หล่มสัก อำเภอ หล่มสัก จังหวัด เพชรบูรณ์ ผลการศึกษาพบว่า พื้นที่ของ Dongstan Park ได้รับคัดเลือกให้พัฒนาเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญตามนโยบายพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญ นอกจากนี้ยังจะพัฒนาและบริหารจัดการเป็นตลาดน้ำ

Dongtan Park โดยมองว่าแผนดังกล่าวมีความเกี่ยวข้องกับความต้องการของทั้งประชาชนและนักท่องเที่ยว นอกจากนี้; ตัวบ่งชี้ที่ระบุว่าควรพัฒนาสวนดงตาลให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายการพัฒนาของนายกเทศมนตรีหล่มสัก นโยบายนี้ใช้สิทธิตามแผนสามปีของเทศบาลนครหล่มสักและสอดคล้องกับแผนพัฒนาจังหวัดเพชรบูรณ์ด้วย และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พนิดา กมุทชาติ และคณะ (2564: 26-39) ได้ศึกษา เรื่อง การวิเคราะห์บริบทและการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วมเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของชุมชนบ้านนาเยีย ตำบล นาเยีย อำเภอ นาเยีย จังหวัด อุบลราชธานี ผลการวิจัยพบว่า บริบทชุมชนพบว่า บ้านนาเยีย มีลักษณะทางกายภาพ แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ พื้นที่ดอนและพื้นที่ลุ่มใช้ประโยชน์จากที่ดินในการทำนา และทำไร่ มีลำน้ำโดมอยู่ทิศตะวันออกของหมู่บ้านเป็นแหล่งน้ำสายหลัก หลังฤดูกาลเก็บเกี่ยวทางการเกษตรมีการปลูกพืชผักสวนครัว เช่น ข้าวโพดถั่วพริก ยาวพริกแดงไม้ต้นชีวภาพมีพื้นที่ป่าสาธารณะเป็นป่าประเภทป่าเต็งรัง และด้านเศรษฐกิจ รายได้ส่วนใหญ่มาจากการเกษตรและรับจ้างทั่วไป และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริรัตน์ เจนศิริศักดิ์ และคณะ (2556: 20-35) ได้ศึกษา เรื่อง การศึกษาบริบทของชุมชนในการคำนวณต้นทุนการผลิตข้าว อินทรีย์ในจังหวัดอุบลราชธานี ผลการศึกษาพบว่าปัญหาของเกษตรกรที่สำคัญคือการที่เกษตรกรไม่ทราบต้นทุนการผลิตที่แท้จริง กล่าวคือเกษตรกรส่วนใหญ่คำนวณต้นทุนการผลิตโดยเน้นที่ต้นทุนผันแปรเท่านั้น และยังมีเกษตรกรบางส่วนที่ยังไม่เข้าใจว่าการใช้แรงงานในครัวเรือนก็ถือเป็นส่วนหนึ่งของต้นทุนการผลิตเช่นเดียวกัน ทำให้ต้นทุนการผลิตของเกษตรกรต่ำกว่าต้นทุนการผลิตที่แท้จริง

5.2 ผลการศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมพญานาคของอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง ตำบลตาเป็ก อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์

1) ด้านความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว

ผลการศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว ด้านความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว โดยรวมอยู่ในระดับมาก พบว่า ลักษณะถนนในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ บ้ายชี

ทางเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยว และน้อยที่สุด คือ พาหนะที่เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง ตำบลตาเป็ก อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ มีศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมพญานาค ด้านความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว เป็นไปตามแนวคิดของ บุษกร แก้วมีเงิน (2546: 87) ความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว คือ บริเวณพื้นที่และโครงสร้างสิ่งปลูกสร้างต่างๆ ที่สร้างขึ้นรองรับกิจกรรมของผู้นมาเยือน และกิจกรรมในการบริหารจัดการพื้นที่ ความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว การก่อสร้างปัจจัยพื้นฐาน เช่นระบบขนส่ง ระบบสื่อสาร ระบบสาธารณูปโภค ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับนักท่องเที่ยวเพราะจะช่วยให้นักท่องเที่ยวได้รับความสะดวกสบายและเป็นการสร้างภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวด้วย และเป็นไปตามแนวคิดของ วันทิกา หิริญเทศ (2557: 12) ความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว คือ บริการขั้นพื้นฐานต่าง ที่จำเป็นต่อการท่องเที่ยวและระบบสาธารณูปการ ซึ่งมีอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวสามารถจะใช้ได้อย่างสะดวกสบายมากน้อยเพียงใด โรงแรมที่พัก สถานที่ท่องเที่ยวควรมีจำนวนที่พักที่เพียงพอ พร้อมทั้งมีความหลากหลายด้านราคาและการบริการและมีความเหมาะสมต่อสถานที่ และที่พักควรอยู่ไม่ไกลจากแหล่งท่องเที่ยวมากนักให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวได้ง่ายและมีความปลอดภัยที่พักในแหล่งท่องเที่ยว และเป็นไปตามแนวคิดของ พลอยระวี ชลวงนิช (2555: 24) ความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว คือ เส้นทางคมนาคมการขนส่ง ระยะทาง และค่าใช้จ่ายในการเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยว รวมถึงเว็บไซต์ ที่บริการแก่นักท่องเที่ยวเพื่อให้ความสะดวกสบาย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ รุ่งราตรี อึ้งเจริญ และชวลีย์ ณ ถกลาง (2560: 1-16) ได้ศึกษา เรื่อง การศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของจังหวัดสมุทรสาคร ผลการวิจัยพบว่า นักท่องเที่ยวเพศหญิง ร้อยละ 58.50 เพศชาย ร้อยละ 41.50 โดยมีระดับความคิดเห็นด้านศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของจังหวัดสมุทรสาครโดยรวมอยู่ในระดับมากพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับความเห็นจากมากไปน้อยได้ดังนี้ ด้านความสะดวกในการเข้าถึงด้านสิ่งอำนวยความสะดวก และด้านความมีชื่อเสียง นักท่องเที่ยวมีระดับ

ความคิดเห็นต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและความพึงพอใจในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอยู่ในระดับมาก ภาครัฐ ภาคเอกชน ชุมชน มีระดับความคิดเห็นศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของจังหวัดสมุทรสาครโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านความสะดวกในการเข้าถึง ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านความมีชื่อเสียง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พงศ์กฤต นันทนากรณ์ (2564: 1-14) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมจังหวัดราชบุรี กรณีศึกษาวัดขนอนหนังใหญ่ ผลการศึกษา พบว่า ด้านแหล่งท่องเที่ยว ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านสถานที่พักผ่อน ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว ในภาพรวม ทั้ง 5 ด้าน อยู่ในระดับมากที่สุด แต่ควรมีการจัดเตรียมสถานที่ในการกิจกรรมการท่องเที่ยวที่จะทำให้นักท่องเที่ยวได้เข้าใจถึง ศิลปวัฒนธรรมของวัดขนอนหนังใหญ่ได้มากยิ่งขึ้นเพื่อที่จะทำให้นักท่องเที่ยวสามารถถ่ายทอดประสบการณ์ในการเดินทางมาท่องเที่ยวให้บุคคลใกล้ชิดได้ และควรที่จะมีการวางผังระยะตามจุดต่าง ๆ ให้กับนักท่องเที่ยวเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวยังวัดขนอนหนังใหญ่ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ตัญญา เพชรสง และคณะ (2564: 269-280) ได้ศึกษา เรื่อง ศักยภาพการท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยในจังหวัดพัทลุง ผลการวิจัย พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับศักยภาพการท่องเที่ยวระดับเห็นด้วย และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยจำแนกตามตัวแปรที่ได้ศึกษา พบว่า ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ ด้านที่พัก มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา สิ่งดึงดูดใจในการท่องเที่ยว ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว ด้านการบริการเสริมทางการท่องเที่ยว และด้านสิ่งอำนวยความสะดวก

2) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกแหล่งท่องเที่ยว

ผลการศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกแหล่งท่องเที่ยว โดยรวมอยู่ในระดับมาก พบว่า แหล่งท่องเที่ยวที่พักผ่อน/จุดนั่งพัก ใน อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ ห้องน้ำ/สุขาในแหล่งท่องเที่ยว อยู่ในระดับมาก และน้อย ที่สุด คือ สัญญาณโทรศัพท์/อินเทอร์เน็ตในแหล่งท่องเที่ยว สัญญาณโทรศัพท์/อินเทอร์เน็ตในแหล่งท่องเที่ยว และที่พักผ่อนในแหล่งท่องเที่ยวหรือบริเวณรอบนอกอยู่ใน

ระดับมาก ตามลำดับ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง ตำบลตาเป็ก อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ มีศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมพญานาค ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกแหล่งท่องเที่ยว เป็นไปตามแนวคิดของ กตัญญู หิรัญญสมบูรณ์ (2557: 32) สิ่งอำนวยความสะดวกแหล่งท่องเที่ยว คือ สิ่งที่จะช่วยให้นักท่องเที่ยวได้รับความสะดวกสบายและมีความสุข ซึ่งเป็นเป้าหมายของนักท่องเที่ยวทุกคน สิ่งอำนวยความสะดวกที่สำคัญประกอบด้วย ที่พักแรม อาหารและสถานบันเทิง การบริการนักท่องเที่ยวและมัคคุเทศก์ สินค้าที่ระลึก ระเบียบการเข้า-ออกประเทศ และโครงสร้างพื้นฐาน หากประเทศใดอำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยวอย่างดี จนเป็นที่ประทับใจก็จะทำให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาใช้บริการซ้ำอีก ทำให้ประเทศมีรายได้จากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้นไปอีก และเป็นไปตามแนวคิดของ พยอม วงศ์สารศรี (2548: 87) สิ่งอำนวยความสะดวกแหล่งท่องเที่ยว คือ การเดินทางท่องเที่ยวไปยังสถานที่ใดสถานที่หนึ่ง สิ่งที่นักท่องเที่ยวต้องการได้รับ คือ ความสะดวกสบายในการท่องเที่ยว หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว มีการก่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวก โครงสร้างพื้นฐานขึ้นในแหล่งท่องเที่ยว เช่น ไฟฟ้า ประปา ถนน ระบบการสื่อสารต่างๆ และเป็นไปตามแนวคิดของ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2554: 76) สิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว คือ สิ่งที่จะบริการนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวให้เกิดความประทับใจ สะดวกและอยากมาท่องเที่ยวอีก หรือ พักอยู่นานขึ้น เช่น ที่พัก ร้านอาหาร การขนส่ง การสื่อสาร ไฟฟ้า น้ำประปา ร้านจำหน่ายของที่ระลึกและ บริการนำเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Cohen, E (2021: 79-94) ได้ศึกษา เรื่อง ศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษาชุมชนมีนบุรีอุปถัมภ์ กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษา พบว่า ศักยภาพการท่องเที่ยวในชุมชนมีนบุรีอุปถัมภ์เรียงลำดับ ความสามารถในการเข้าถึง การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ด้านข้อมูลข่าวสารและการประชาสัมพันธ์ และด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ตามลำดับ ในชุมชนมีสิ่งอำนวยความสะดวกสามารถรองรับนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในชุมชน มีคณะกรรมการบริหารชุมชน ด้านข้อมูลข่าวสารและการประชาสัมพันธ์ ในชุมชนเคยใช้เป็นสถานที่ถ่ายทำ

ภาพยนตร์และละครหลายเรื่องทำให้ชุมชนเป็นที่รู้จักมากขึ้น คนในชุมชนมีความเห็นว่า ควรพัฒนาให้ชุมชนเป็นตลาดสร้างสรรค์และแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปาริฉัตร สิงห์ศักดิ์ตระกูล (2551: 54) ได้ศึกษา เรื่อง ศักยภาพและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนบ้านทุ่งมะปราง อำเภอกวนโดนและบ้านโดนป่าหนั้น อำเภอกวนกาหลง จังหวัดสตูล ผลการศึกษา พบว่า แหล่งท่องเที่ยวของชุมชนบ้านทุ่งมะปรางและบ้านโดนป่าหนั้นเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยว โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางสำหรับแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่คำนึงถึงศักยภาพด้านการท่องเที่ยวและความต้องการของนักท่องเที่ยว ด้านแหล่งท่องเที่ยว ควรสร้างจุดเด่นของพื้นที่โดยนำธรรมชาติมาเสนอเป็นจุดขาย ปรับปรุงความสะอาดและภูมิทัศน์ให้สวยงามและสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้แก่นักท่องเที่ยวและชาวบ้าน ด้านความพร้อมทางการท่องเที่ยว ควรจัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกจัดทำสื่อความหมายทางธรรมชาติและวัฒนธรรมและจัดเตรียมมัคคุเทศก์ท้องถิ่นสำหรับการถ่ายทอดความรู้และเรื่องราวของแหล่งท่องเที่ยว และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุเทพ สารบรรณ และคณะ (2564: 1-15) ได้ศึกษา เรื่อง ศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในเขตวัดติโลกอาราม อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา ผลการศึกษา พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเพศชาย 195 คน อายุ 21-30 ปี 127 คน สถานภาพโสด 182 คน การศึกษาระดับปริญญาตรี 116 คน นักเรียน/นักศึกษา 83 คน รายได้ต่ำกว่า 10,000 บาท 170 คน ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในภาคเหนือ 295 คน การศึกษาศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในเขตวัดติโลกอาราม ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกแหล่งท่องเที่ยว อยู่ในระดับปานกลาง ศักยภาพที่ชุมชนท้องถิ่นได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อยู่ในระดับปานกลาง

3) ด้านคุณค่าและความดึงดูดใจแหล่งท่องเที่ยว

ผลการศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว ด้านคุณค่าและความดึงดูดใจแหล่งท่องเที่ยว โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด พบว่า สถานที่ท่องเที่ยวมีความสวยงาม อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ กิจกรรมการ

ท่องเที่ยวมีความหลากหลายและน่าสนใจ อยู่ในระดับมากที่สุด และน้อยที่สุด คือ สถานที่ท่องเที่ยวมีความหลากหลายและน่าสนใจ อยู่ในระดับมาก ตามลำดับอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง ตำบลตาเป็ก อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ มีศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมพญานาค ด้านคุณค่าและความดึงดูดใจแหล่งท่องเที่ยว เป็นไปตามแนวคิดของ นิศา ชัชกุล (2557: 54) สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว คือ สิ่งที่สามารถโน้มน้าวความต้องการปรารถนาที่จะท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ สถานที่ที่นักท่องเที่ยวไปเยือนจะต้องเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถดึงดูดความต้องการของนักท่องเที่ยวเป็นสำคัญ ในแหล่งท่องเที่ยวอาจเป็นที่นิยมเดินทางมาท่องเที่ยวพักผ่อนกันมาก และเป็นไปตามแนวคิดของ วิมล จิโรพันธ์ และคณะ (2548: 54) สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว คือ สิ่งที่น่าสนใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยว ณ สถานที่นั้นซึ่งแหล่งท่องเที่ยวสามารถแบ่งแยกเป็นสถานที่สำคัญทางศาสนา หาดทราย ชายหาด ภูเขา อุทยานแห่งชาติเทศกาลต่าง ๆ หรือสถานที่ที่มีความสวยงามเป็นเอกลักษณ์และเป็นที่โด่งดัง และโดยทั่วไป แหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงมักจะมีสิ่งดึงดูดใจมากกว่า 1 อย่าง เช่น ภูเก็ตซึ่งมีแหล่งท่องเที่ยวหลากหลาย เช่น หาดทราย กิจกรรมทางน้ำ สถานบันเทิงต่าง ๆ รวมทั้งสถาปัตยกรรมที่น่าสนใจ และเป็นไปตามแนวคิดของ วรณมา วงษ์วานิช (2539: 90) สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว คือ สิ่งที่สามารถดึงดูดหรือโน้มน้าวใจให้เกิดความสนใจปรารถนาที่จะไปท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยว พื้นที่ที่นักท่องเที่ยวไปเยือนจะต้องเป็นพื้นที่ที่มีสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวเป็นสำคัญในแหล่งท่องเที่ยวจะมีจุดที่เป็นสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวจุดหนึ่งหรือหลายจุดก็ได้ ถ้ามีสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวหลายจุด แหล่งท่องเที่ยวอันนั้นจะมีนักท่องเที่ยวสนใจและนิยมเดินทางมาท่องเที่ยวกันมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Ann Pearman and et al. (2020: 38-44) ได้ศึกษา เรื่อง การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงศิลปะของกลุ่มจังหวัดล้านนา ผลการศึกษา พบว่า ศักยภาพการท่องเที่ยวศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของกลุ่มจังหวัดล้านนา ด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (Attraction) พบว่า ประวัติความเป็นมาของศิลปกรรม ศิลปะพื้นบ้านและพุทธศิลปกรรมใน ล้านนา เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม และสถาปัตยกรรม สามารถ

สะท้อนความเป็นเอกลักษณ์ของล้านนา และสอดคล้องกับงานวิจัยของ นัชชา ทสลิม (2563: 20-45) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยด้านศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวที่มีผลต่อแรงจูงใจผลักดันในการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ : กรณีศึกษาบ่อน้ำพุร้อนหินดาด อ.ทองผาภูมิ จ.กาญจนบุรี ผลการศึกษา พบว่า ระดับแรงจูงใจผลักดันของนักท่องเที่ยวชาวไทย พบว่า เพศที่ต่างกันมีแรงจูงใจผลักดันแตกต่างกันอย่างมีระดับนัยสำคัญที่ 0.05 อายุ การศึกษาและรายได้ที่แตกต่างกันที่ต่างกันมีแรงจูงใจผลักดันแตกต่างกันอย่างมีระดับนัยสำคัญที่ 0.01 และสถานภาพที่แตกต่างกันมีแรงจูงใจผลักดันไม่แตกต่างกัน ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวที่มีผลต่อแรงจูงใจผลักดันในการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สิเบก ธนรัตน์ รัตนพงศ์ธระ (2560: 76) ได้ศึกษา เรื่อง แผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการศึกษา พบว่า ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วย ด้านสิ่งดึงดูดใจในแหล่งท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว ด้านสาธารณูปโภคพื้นฐานเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว และด้านโปรแกรมการท่องเที่ยวสำเร็จรูปสามารถวิเคราะห์แผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

4) ด้านสภาพแวดล้อมแหล่งท่องเที่ยว

ผลการศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว ด้านสภาพแวดล้อมแหล่งท่องเที่ยว โดยรวมอยู่ในระดับมาก พบว่า มีลักษณะทางธรรมชาติที่สมบูรณ์ไม่ถูกดัดแปลงโดยมนุษย์ อยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ ไม่มีมลภาวะในแหล่งท่องเที่ยว (ขยะ/ ทัศนียภาพ /เสียง /น้ำอากาศ) อยู่ในระดับมากที่สุด และมีสภาพแวดล้อม/ระบบนิเวศที่สมบูรณ์ อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง ตำบลตาเป็ก อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ มีศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมพญานาค ด้านสภาพแวดล้อมแหล่งท่องเที่ยว เป็นไปตามแนวคิดของ ชูลิทธิ์ ชูชาติ (2542: 15) ได้กล่าวว่าสภาพแวดล้อม คือ สิ่งรอบๆ ตัวของแหล่งท่องเที่ยวที่รวมถึงตั้งแต่สภาพทางภูมิศาสตร์ ระบบนิเวศ และสภาพอื่น ๆ เช่น สภาพทางกายภาพ สภาพอากาศ

กลิ่น เสียง คว้น สภาพน้ำตามแหล่งน้ำ และความสะอาดอื่น ๆ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้ทั้งในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวเอง และบริเวณข้างเคียง หากสภาพแวดล้อมเกิดเป็นปัญหา ย่อมจะส่งผลเสียให้แหล่งท่องเที่ยวเกิดสภาพเสื่อมโทรม ลดคุณค่า และลดความประทับใจต่อนักท่องเที่ยว และเป็นไปตามแนวคิดของ กุลวดี ละม้ายจีน (2560: 6) ได้กล่าวว่า สภาพแวดล้อมทางการท่องเที่ยว คือ สิ่งที่รองรับการเดินทางของนักท่องเที่ยว เพื่อให้การท่องเที่ยวเป็นไปด้วยความสะดวกสบายและปลอดภัย โดยปกติสภาพแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ นั้น รัฐบาลจะเป็นผู้จัดหาและพัฒนาเพื่อให้บริการแก่ประชาชน เพื่อให้แหล่งท่องเที่ยวมีความพร้อมและมีศักยภาพในการดึงดูดนักท่องเที่ยว เพื่อพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสภาพแวดล้อมสนับสนุนอุตสาหกรรมท่องเที่ยวอุตสาหกรรมท่องเที่ยวจึงแยกออกเป็น 2 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบหลัก และองค์ประกอบเสริม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พรพิมล วิกรัยพัฒน์ (2555: 220-232) ได้ศึกษา เรื่อง การมีส่วนร่วมและความต้องการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านเหมืองกุง อำเภอบางดง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษา ศักยภาพในด้านสภาพแวดล้อมในการพัฒนา พบว่า มีความเห็นแยกออกเป็น 2 แนวทางโดยผู้บริหารผู้นำชุมชน เห็นว่ามีความเหมาะสมและมีความสะดวกในระดับมาก ในขณะที่นักท่องเที่ยวมีความเห็นแตกต่าง โดยเห็นว่ายังต้องพัฒนาในอีกหลายๆ ด้าน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สรัญพร สุริวิชัย (2561: 90) ได้ศึกษา เรื่อง ศักยภาพของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ กรณีศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษา พบว่า ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ จังหวัดเชียงใหม่ สภาพแวดล้อม พบว่า โดยรวมแต่ละแหล่งท่องเที่ยวมีสภาพแวดล้อมในเรื่องของบรรยากาศที่เอื้อต่อการทำกิจกรรมเชิงจิตวิญญาณ รวมถึงนักท่องเที่ยวต่างเห็นว่ามีความปลอดภัยในการมา และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Dalf, R (2006: 54) ได้ศึกษา เรื่อง การออกแบบสภาพแวดล้อมเพื่อเพิ่มศักยภาพรองรับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโครงการฟาร์มตัวอย่างตามพระราชดำรินในสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถในรัชกาลที่ 9 อำเภอคลองหอยโข่ง จังหวัดสงขลา ผลการศึกษา พบว่า แนวทางการพัฒนาในอนาคตเพื่อรองรับการท่องเที่ยวและการพัฒนาพื้นที่

จะต้องประกอบด้วย การวางแผนรวม การคาดการณ์การใช้ประโยชน์ การเตรียมพื้นที่จอดรถห้องน้ำ การออกแบบเพื่อคนทั้งมวล บ้ายสื่อความหมายและเรียนรู้ บ้ายสัญลักษณ์ต่าง ๆ ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ พื้นที่กิจกรรม จุดพักผ่อน ระบบขนส่งภายในโครงการ และเส้นทางสัญจรภายในโครงการ รวมถึงการพัฒนาจุดเรียนรู้เพื่อเกิดการเชื่อมโยงและพัฒนาพื้นที่อย่างยั่งยืน

5) ด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว

ผลการศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีศักยภาพระดับมากในด้านจุดชมทัศนียภาพ/จุดชมวิว/เส้นทางศึกษาธรรมชาติ และด้านมีความชัดเจนของป้าย/สัญลักษณ์สื่อความหมาย/ สิ่งพิมพ์ เพื่อให้ความรู้จักนักท่องเที่ยว รองลงมา ได้แก่ ด้านกฎ / ระเบียบ/ข้อปฏิบัติในแหล่งท่องเที่ยวมีความชัดเจน ด้านการบำรุงรักษาและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม และด้านการจัดการศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ตามลำดับ อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง ตำบลตาเป็ก อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ มีศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมพญานาค ด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว เป็นไปตามแนวคิดของ เสนาะดีเยาว์ (2551: 10) การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว คือ กระบวนการทำงานกับคนโดยอาศัยคน เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การภายใต้สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง โดยแบ่งลักษณะออกเป็น 5 อย่าง คือ การทำงานร่วมกับคน มีเป้าหมายร่วมกันขององค์การ เน้นการสร้างสมดุลระหว่างประสิทธิภาพและประสิทธิผล การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดในโลกให้เกิดประโยชน์สูงสุด และการบริหารต้องเผชิญกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา และเป็นไปตามแนวคิดของ ทศพร ศิริสัมพันธ์ (2549: 76) การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว คือ การที่ผู้คนหรือประชาชนได้ไปเยี่ยมชมยังสถานที่หนึ่งเพื่อการเที่ยวชมเมือง เพื่อเยี่ยมญาติ และเพื่อน ไปพักผ่อนวันหยุด รวมไปถึงบุคคลที่เดินทางไปร่วมประชุมทางวิชาการ ทางการเมือง หรือการประชุมทางธุรกิจ หรือเข้าร่วมกิจกรรมอื่น ๆ ทางธุรกิจ ตลอดจนการเดินทางไปศึกษาจากผู้เชี่ยวชาญ หรือไปศึกษาวิจัย โดยผู้ที่มาเยือนสามารถใช้การคมนาคมขนส่งได้ทุกรูปแบบและสะดวกสบาย และเป็นไปตามแนวคิดของ บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548: 43)

การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว คือ การวางแผนการท่องเที่ยวและดำเนินการให้เป็นไปตามแผนโดยมีการจัดการบริหาร งานบุคคล การอำนวยความสะดวกอย่างเหมาะสม เพื่อให้เป็นไปตามแผนที่ได้วางไว้ รวมทั้งมีการประเมินผลแผนการท่องเที่ยวด้วย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จิระนันท์ ชัยรัตนคำโรจน์ (2564: 1-18) ได้ศึกษา เรื่อง การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่ยั่งยืนในจังหวัดน่าน ผลการวิจัย พบว่า จังหวัดน่านมีการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในรูปแบบของการมีส่วนร่วมของชุมชนเครือข่ายการท่องเที่ยว สถานที่ท่องเที่ยว โดยอาศัยการพัฒนาชุดความรู้และภูมิปัญญาในท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสมสำหรับบริบทสังคมในปัจจุบัน และแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่ยั่งยืน คือ จังหวัดน่านมีจุดแข็งที่สำคัญ โดยเฉพาะความเป็นเอกลักษณ์ล้านนาด้านประเพณี วัฒนธรรม ศิลปกรรมและโบราณสถานทั้งดงาม ดังนั้นต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนภาครัฐและเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการอย่างเป็นระบบเพื่อสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจให้เกิดการกระจายรายได้ไปสู่ชุมชนท้องถิ่นได้อย่างทั่วถึงและยั่งยืน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุวัฒนา ตั้งสวัสดิ์ (2562: 1-12) ได้ศึกษา เรื่อง อิทธิพลของพฤติกรรมนักท่องเที่ยวและการบริหารจัดการการท่องเที่ยวต่อความพึงพอใจแหล่งท่องเที่ยวบนเส้นทางอารยธรรมขอม ผลการศึกษพบว่า พฤติกรรมนักท่องเที่ยวและการบริหารจัดการการท่องเที่ยวมีอิทธิพลต่อความพึงพอใจแหล่งท่องเที่ยวบนเส้นทางอารยธรรมขอมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นอกจากนี้รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีความแตกต่างกับรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ โดยพบว่า พฤติกรรมนักท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์มีความสัมพันธ์กับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวมากกว่ารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ดังนั้นเพื่อเป็นการสร้างความพึงพอใจให้กับนักท่องเที่ยวและส่งเสริมการท่องเที่ยวบนเส้นทางอารยธรรมขอมหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบและเน้นการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องก็จะเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยเสริมสร้างศักยภาพการท่องเที่ยวให้สูงขึ้น และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชุณษิตา นาคภพ (2561: 71-80) ได้ศึกษา

เรื่อง รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชนเกาะไชย ผลการศึกษา พบว่า ตำบลเกาะไชยมีแหล่งทุนทางวัฒนธรรมที่มีศักยภาพ ทั้งวัดพิพิธภัณฑสถานภูมิปัญญาท้องถิ่น ประเพณีและความเชื่อของชุมชนอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ควรพัฒนาศักยภาพของชุมชน ด้วยโครงการมรดกเทศก้น้อยเชิงอนุรักษ์และโครงการสร้างอัตลักษณ์ ส่วนรูปแบบที่เหมาะสมต่อการจัดการท่องเที่ยวของตำบลเกาะไชย คือ การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เน้นการศึกษาวิถีชีวิตชุมชน มีกิจกรรมบอกเล่าเรื่องราวความเป็นมาของชุมชน เยี่ยมชมสถานที่สำคัญทางวัฒนธรรมและรับฟังเรื่องเล่า ความเชื่อและตำนาน ประเพณีของชุมชนผ่านมรดกเทศก้น้อยเชิงอนุรักษ์เพื่อเพิ่มความรู้และสร้างความประทับใจต่อการมาเยี่ยมชม รวมไปถึงแวะซื้อผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกจากตาลโตนด สินค้าขึ้นชื่อของตำบลเกาะไชยที่แสดงถึงภูมิปัญญาของคนในชุมชนได้เป็นอย่างดี

6) ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น

ผลการศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด พบว่า คนในชุมชนเต็มใจต้อนรับนักท่องเที่ยว อยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ คนในชุมชนมีรายได้จากการขายสินค้าหรือบริการ อยู่ในระดับมาก และน้อยที่สุด คือ คนในชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น การนำเที่ยวและนำนักท่องเที่ยว เป็นต้น อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง ตำบลตาเป็ก อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ มีศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมพญานาค ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นเป็นไปตามแนวคิดของ ทรงวุฒิ เรื่องวาทศิลป์ (2550: 76) ได้ให้ความหมาย การมีส่วนร่วม คือ การเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเข้ามามีบทบาทร่วมในกิจกรรมทุกประการตามกำลังความสามารถของสมาชิกไม่ว่าจะเป็นการตัดสินใจ การดำเนินกิจกรรม การติดตามตรวจสอบ และการประเมินผลร่วมกัน นำผลที่ได้มาปรับปรุงแก้ไขพัฒนางานในกลุ่มให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และเป็นไปตามแนวคิดของ สัญญา เคนาภูมิ (2551: 23) ได้ให้ความหมาย การมีส่วนร่วม คือ การที่สมาชิกได้มีโอกาสร่วมคิดร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติตามโครงการ ร่วมติดตามประเมินผลเพื่อให้บรรลุ

เป้าหมายที่พึงประสงค์ ทั้งนี้ การมีส่วนร่วมจะต้องมาจากความสมัครใจ พึ่งพอใจ และได้รับผลประโยชน์ที่เกิดจากชุมชนโดยส่วนรวมร่วมกัน และเป็นไปตามแนวคิดของ Cohen & Uphoff (1981: 19) ได้ให้ความหมาย การมีส่วนร่วม คือ สมาชิกของชุมชนต้องเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องได้แก่ การมีส่วนร่วมการตัดสินใจว่าควรทำอะไรและทำอย่างไร การมีส่วนร่วมเสียสละในการพัฒนา รวมทั้งลงมือปฏิบัติตามที่ได้ตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน และการมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จันทรจรัส ประทุมวงศ์ (2557: 29) ได้ศึกษา เรื่อง บทบาทและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาตำบล กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลบุษม อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดเลย ผลการศึกษา พบว่าระดับบทบาทและการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อหมู่บ้านในการจัดทำแผนพัฒนาตำบลในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่าด้านการร่วมประชุมวางแผน ด้านการร่วมดำเนินการและด้านการมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ประชาชนมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการร่วมติดตามตรวจสอบประชาชนมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย เปรียบเทียบบทบาทและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาตำบลขององค์การบริหารส่วนตำบลบุษม อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดเลย จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลพบว่า ประชาชนที่เคยมีตำแหน่งการทำงานในชุมชนต่างกัน มีบทบาทและมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาตำบลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.5 ทุกด้านส่วนปัจจัยด้านอื่นๆไม่มีความแตกต่าง

กัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ รุ่งนภา อินทวาท และนันทวรรณ นวลักษณ์ (2562: 73-83) ได้ศึกษา เรื่อง บทบาทการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม: กรณีศึกษาจังหวัดนครพนม ผลการศึกษา พบว่า ด้านการบริหารจัดการ พบว่า บทบาทการมีส่วนร่วมด้านการบริหารจัดการโดยภาพรวม คือ การเข้าร่วมประชุมเพื่อวางแผนการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีส่วนร่วมในการจัดอบรมให้ความรู้กับชุมชนด้านการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ มีส่วนร่วมการบริหารจัดการร้านค้าจำหน่ายสินค้าพื้นเมืองของที่ระลึกสินค้า OTOP มีการบริหารจัดการจัดเวรยามรักษาความปลอดภัย

ความสงบเรียบร้อยบริเวณแหล่งท่องเที่ยว และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Sheldon, M. E. (2021: 143-150) ได้ศึกษา เรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างยั่งยืนของจังหวัดนครปฐม ผลการศึกษา พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นโดยรวมต่อศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนของจังหวัดนครปฐม อยู่ในระดับปานกลาง

5.3 ผลการศึกษาข้อเสนอแนะในการอนุรักษ์และพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมอุทยานของอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง ตำบลตาเป๊ก อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์

ผลการศึกษา พบว่า ข้อเสนอแนะเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว 1) ด้านสถานที่นักท่องเที่ยวประทับใจ พบว่า มีจำนวน 2 แห่ง คือ 1) บริเวณสะพานนาคราชชั้นที่ 1 มีความเชื่อว่าสะพานนาคราชเปรียบเสมือนสะพานเชื่อมระหว่างโลกมนุษย์กับสวรรค์ 2) ลานปราสาทและระเบียงชั้นนอกเป็นจุดที่นักท่องเที่ยวสามารถมองเห็นผืนดินได้ทุกประตู 2) ด้านสิ่งที่ต้องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว พบว่า ส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวต้องการให้มีการอนุรักษ์ คือ การอนุรักษ์อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง มีความเป็นธรรมชาติที่สมบูรณ์ไม่ถูกตัดแปลงโดยมนุษย์ 3) ด้านสิ่งที่ต้องการให้มีการปรับปรุงสิ่งในแหล่งท่องเที่ยว พบว่า ส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวต้องการให้มีการปรับปรุง คือ เครื่องมือที่ใช้ในการสื่อความหมายหรือให้ข้อมูลไม่เหมาะสมกับพื้นที่และความต้องการของนักท่องเที่ยว เนื้อหาเข้าใจยาก และมักคุตศกในอุทยานฯ ไม่เพียงพอต่อนักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดของ สฤษฐ์ แสงอรัญญ (2559: 90) ศักยภาพการท่องเที่ยว คือ ความพร้อมด้านแหล่งท่องเที่ยว การเข้าถึงและสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อบริการแก่นักท่องเที่ยว เป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยว ซึ่งศักยภาพด้านการท่องเที่ยวสรุปได้เป็น 6 ลักษณะ ดังนี้ 1) คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ ความสวยงาม ลักษณะเด่นในตัวเอง 2) ความสะดวกในการเข้าถึง ได้แก่ สภาพของเส้นทางท่องเที่ยว 3) สิ่งอำนวยความสะดวก ได้แก่ ที่พักแรมร้านอาหาร เครื่องดื่ม สถานบริการ ระบบไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ และการรักษาความปลอดภัย 4) สภาพแวดล้อม ได้แก่ สภาพทางกายภาพ สภาพอากาศ ระบบนิเวศ และสภาพอื่นๆ ของแหล่งท่องเที่ยว 5) ข้อจำกัดในการรองรับ

นักท่องเที่ยว 6) ความมีชื่อเสียงในปัจจุบัน ได้แก่ ความเป็นที่รู้จักของแหล่งท่องเที่ยวและจำนวนนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว และเป็นไปตามแนวคิดของ บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548: 60) ศักยภาพของการท่องเที่ยว หมายถึง ความพร้อมในด้านคุณลักษณะของแหล่งท่องเที่ยวในการให้บริการด้านการท่องเที่ยวแก่ผู้มาเยี่ยมชม ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งควรมีคุณลักษณะที่สำคัญ ดังนี้ ความน่าดึงดูดใจของสถานที่ ความสะดวกในการเข้าถึง ความประทับใจ และองค์ประกอบของการบริการได้เสนอหลักเกณฑ์การพิจารณาและการกำหนดศักยภาพหรือความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวไว้ และเป็นไปตามแนวคิดของ วิภา ศรีระทุ (2551: 24) ศักยภาพการท่องเที่ยว คือ ความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวที่เอื้อต่อการพัฒนาการปรับปรุงหรือทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรวมถึงความน่าสนใจของท้องถิ่นนั้นว่ามีเพียงพอที่จะดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้ตัดสินใจเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวนั้นหรือไม่ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อัจฉริยาพร คันธมาลาเจริญ (2564: 20) ได้ศึกษา เรื่อง การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวในแนวทางการท่องเที่ยว 4.0 กรณีศึกษาพื้นที่ตำบลกีดช้าง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษา พบว่า ทรัพยากรการท่องเที่ยวของพื้นที่ตำบลกีดช้างประกอบด้วยรูปแบบการท่องเที่ยว ดังนี้ รูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ รูปแบบการท่องเที่ยวแหล่งวัฒนธรรม และรูปแบบการท่องเที่ยวในความสนใจพิเศษ การท่องเที่ยวในพื้นที่ของตำบลกีดช้าง ที่มีศักยภาพสูง ได้แก่ รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงผจญภัยและกีฬา รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและอนุรักษ์ ตามลำดับ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ รัชชนก บุญเจือและคณะ (2563: 1-27) ได้ศึกษา เรื่อง ศักยภาพการจัดการการสื่อความหมายในอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์ ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 20-30 ปี การศึกษาปริญญาตรี อาชีพลูกจ้าง/พนักงานเอกชน รายได้เฉลี่ยต่อเดือนมากกว่า 25,000 บาท และมีที่อยู่ปัจจุบันในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ขณะที่การประเมินศักยภาพการจัดการการสื่อความหมายด้านแหล่งสารหรือผู้ส่งสารด้านสาร ด้านช่องทางการสื่อความหมาย และด้านผู้รับสารอยู่ในระดับมาก แต่การสัมภาษณ์พบว่า มักคุตศกไม่เพียงพอ เนื้อหาเข้าใจยากเครื่องมือสื่อความหมายไม่

เหมาะสมกับพื้นที่และความต้องการของนักท่องเที่ยว และการขาดความรับผิดชอบต่อแหล่งท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวบางท่าน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Punyavee Visadsoontornsaku (2020: 22-34) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัด นครราชสีมา ผลการศึกษา พบว่า ศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชน จำแนกตามลักษณะทางประชากรศาสตร์พบว่า นักท่องเที่ยวที่มีเพศ ช่วงอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ สถานภาพสมรส และรายได้ต่อเดือนต่างกันจะมีค่าเฉลี่ยศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1) ศูนย์อำนวยการอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง ตำบลตาเป็ก อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ สามารถนำผลการวิจัยไปใช้เพื่อปรับปรุงสถานที่ท่องเที่ยวได้

2) สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดบุรีรัมย์ สามารถนำผลการวิจัยไปใช้เพื่อวางแผนเส้นทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมได้

3) หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สามารถนำผลการวิจัยไปใช้เพื่อประกอบการโฆษณาการท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง ตำบลตาเป็ก อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ ได้

6.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรทำการศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมพญานาคของอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง ในรูปแบบอื่นที่เพิ่มเติม เช่น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

2) ควรศึกษาแนวทางการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมของอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง ให้ครอบคลุมและละเอียดยิ่งขึ้น

3) ควรมีการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างความคิดเห็นต่อศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยวต่างถิ่นและชาวบ้านที่อยู่บริเวณใกล้เคียง

7. เอกสารอ้างอิง

- กตัญญู หิรัญญสมบุญ. (2557). *การจัดการการบริการ*. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แสงดาว.
- กรมการท่องเที่ยว. (2558). *การสื่อความหมายในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ทางประวัติศาสตร์ ทางวัฒนธรรม (แนวทางการจัดทำแผนการบริหารจัดการด้านสื่อความหมาย ในแหล่งท่องเที่ยว)*. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยนานาชาติ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2554). *แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ.2555-2559*. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2557). *คู่มือการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ*. (พิมพ์ครั้งที่2). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึกในพระบรมราชูปถัมภ์.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2538). *นโยบายและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ปี 2538- 2539*. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- กุลวดี ละม้ายจีน. (2560). *องค์ประกอบของการท่องเที่ยว*. เอกสารประกอบการสอน รายวิชาวัฒนธรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 9032104. อุบลราชธานี: สาขาวิชาอุตสาหกรรมท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- ครรชิต พุทธิโกษา. (2554). *คู่มือการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ (ฉบับสมบูรณ์)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- จันทร์จรัส ประทุมวงศ์. (2557). *บทบาทและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาตำบลกรณีศึกษาองค์กรการบริหารส่วนตำบลบ่อมน้ำ อำเภอเขื่องาน จังหวัดเลย*. ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิตมหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- จิระนันท์ ชัยรัตน์คำโรจน์. (2564). *การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่ยั่งยืนในจังหวัดน่าน*. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ*, 6(11), 1-18.
- ชุนนิศา นาคภพ. (2561). *รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชนเกย์ไชย*. *วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์ (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*, 8(2), 71-80.

- ชูสิทธิ์ ชูชาติ. (2542). *อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว*. (พิมพ์ครั้งที่ 1). เชียงใหม่: สหวิทยาลัยล้านนาเชียงใหม่.
- ตรีดิษฐ์ พรหมคำพรหม. (2557). การศึกษาบริบทชุมชนเพื่อการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวในเขตตำบล หล่มสักอำเภอลำปาง จังหวัด เพชรบูรณ์. *วารสารวิชาการแพรวกาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาฬสินธุ์*, 1(2), 76-90
- ทรงวุฒิ เรืองวาทศิลป์. (2550). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาในพื้นที่บริการของโรงเรียนลุ่มแรดวิทยา อำเภอด่าน จังหวัด ลำปาง. *วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่*.
- ทศพร ศิริสัมพันธ์. (2549). *การบริหารราชการแนวใหม่: บริบทและเทคนิควิธี*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: วิชั่นพริ้นท์ แอนด์มีเดีย.
- ธนพรรณ ธาณี. (2540). *การศึกษาชุมชน*. พิมพ์ครั้งที่ 2. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ธัญชนก บุญเจือและคณะ. (2563). ศักยภาพการจัดการสื่อความหมายในอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์. *วารสารวิชาการ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา*, 28(1), 2-27.
- นัชชา ทศลิ้ม. (2563). ปัจจัยด้านศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวที่มีผลต่อแรงจูงใจผลักดันในการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ: กรณีศึกษาบ่อน้ำพุ ร่อนหินลาด อ.ทองผาภูมิ จ.กาญจนบุรี. *วารสารศิลปศาสตร์และอุตสาหกรรมบริการ*, 3(2), 20-45.
- นิศา ชัยกุล. (2557). *อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นุชนาถ ชูศรีโณม. (2548). *การศึกษาบริบทชุมชนแหล่งท่องเที่ยวในเขตตำบลกุมภวาปี อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี เพื่อเป็นแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน*. อุดรธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). *การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: ศูนย์วิชาการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). *อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- บุษกร แก้วมีจีน. (2546). *ปัจจัยสื่อสารที่มีอิทธิพลต่อการท่องเที่ยวชายทะเลและหมู่เกาะของกรุงเทพมหานคร*. กรุงเทพฯ: ฐานข้อมูล วิทยานิพนธ์ไทย.
- ปาริฉัตร สิงห์ศักดิ์ตระกูล. (2551). *ศักยภาพและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนบ้านทุ่งมะปราง อำเภอกวนโดนและบ้านโคกปากหนัน อำเภอกวนกาหลง จังหวัดสตูล*. มหาวิทยาลัยราชภัฏสตูล.
- พงศ์กฤต นันทนากรณ์. (2564). *การศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมจังหวัดราชบุรีกรณีศึกษาวัดขนอนหนึ่งใหญ่*. *วารสารศิลปศาสตร์และอุตสาหกรรมบริการ*, 4(1), 1-14.
- พินิจา กมุทชาติ และคณะ. (2564). การวิเคราะห์บริบทและการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วมเพื่อ ยกระดับคุณภาพชีวิตของ ชุมชนบ้านนาเยี่ยตำบล นาเยี่ย อำเภอ นาเยี่ย จังหวัด อุบลราชธานี. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยราช ภัฏอุบลราชธานี*, 12(2), 26-39.
- พยอม วงศ์สารศรี. (2548). *พฤติกรรมองค์กร*. กรุงเทพฯ: ธรรมสาร จำกัด.
- พรพิมล วิกฤษพัฒน์. (2555). การมีส่วนร่วมและความต้องการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านเหมืองกุง อำเภอหางดง จังหวัด เชียงใหม่. *วารสารการเมืองการปกครอง*, 4(1), 220-232.
- พลอยระวี ชลวณิช. (2555). *แรงจูงใจที่มีผลต่อการท่องเที่ยวภายในประเทศของผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รุ่งนภา อินทวา และนันทวรรณ นวลักษณ์. (2562). บทบาทการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม: กรณีศึกษาจังหวัดนครพนม. *วารสารวิจัยรามคำแหง (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*, 22(2), 73-83.
- รุ่งราตรี อึ้งเจริญ และชวลีย์ ณ ถลาง. (2560). *การศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของจังหวัดสมุทรสาคร*. *วารสารวิทยาลัยดุสิต ธาณี*, 11(1), 1-16.
- วรรณ วรวัณนิช. (2539). *ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วันทิกา หิรัญเทศ. (2557). *ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวเชิงนิเวศของนักท่องเที่ยวชาวไทยในแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดนนทบุรี*. การศึกษาเฉพาะบุคคลปริญญาโทบริหารการศึกษา, วิทยาลัยราชพฤกษ์.
- วิภา ศรีระทุ. (2551). *ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศใน อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์*. สารนิพนธ์วท.ม. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วิมล จิโรจน์ และคณะ (2548). *การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ*. กรุงเทพฯ: แสงดาว.

- ศิริรัตน์ เจนศิริศักดิ์ และคณะ. (2556). การศึกษาบริบทของชุมชนในการคำนวณต้นทุนการผลิตข้าว อินทรีย์ในจังหวัดอุบลราชธานี, *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี*, 4(1), 20-35
- สัณยุพร สุริยชัย. (2561). ศักยภาพของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ กรณีศึกษาจังหวัดเชียงใหม่. คณะการจัดการการท่องเที่ยว สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สฤญ์ แสงอรุณ. (2559). ศักยภาพและแนวทางการจัดการอุทยานแห่งชาติเพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กรณีศึกษาอุทยานแห่งชาติอ่าวพังงา จังหวัดพังงา. วท.ม. (สิ่งแวดล้อม). มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- สัณญา เคนภูมิ. (2551). ความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชนใน 4 จังหวัดชายแดนลุ่มน้ำโขง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- สิบเอก ธนรัตน์ รัตนพงศ์ธระ. (2560). แผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. มหาวิทยาลัยพะเยา.
- สิติก ฤทธิ์เนติกุลและคณะ. (2544). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์โครงการวิจัยเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศกับการอยู่รอดของชุมชนชาวม้งบ้านดอยบุญ อุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุยจังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย สำนักงานภาค.
- สุเทพ สารบรรณ และคณะ. (2564). ศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในเขตวัดติโลกอาราม อำเภอเมืองจังหวัดพะเยา. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 1(1), 1-15.
- สุวัฒนา ตั้งสวัสดิ์. (2562). อิทธิพลของพฤติกรรมนักท่องเที่ยวและการบริหารจัดการการท่องเที่ยวต่อความพึงพอใจแหล่งท่องเที่ยวบนเส้นทางอารยธรรมขอม. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 8(2), 1-18.
- เสนาะ ตีแยว. (2551). หลักการบริหาร. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- อัจฉริยาพร. คันธมาลาเจริญ. (2564). อุทยานแห่งชาติของไทย. กรุงเทพมหานคร: บริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย.
- Ann Pearman and et al. (2020). *The development of art tourism routes of lanna. The Journals of Gerontology*. 72(2): February, 38-44. DOI: <https://doi.org/10.1093/geronb/gbaa120>.
- Cohen, E. (2021). Community Tourism Potential Development A Case Study of Minburi Uppatham Community Bangkok. *Annals of Tourism Research*, 3(2), 79-94. <https://doi.org/10.1093/geronb/gbaa120>.
- Cohen, J.M, and N.T. Uphoff, (1981). *Rural Development Participation: Concept and Measure For Project Design Implementation and Evaluation: Rural Development Committee Center for international Studies*. New York: Cornell University Press.
- Dalf, R. (2006). *Environmental design to increase the potential for AgroTourism*. Model farm project along Her Majesty Queen Sirikit of King Rama IX Khlong Hoi Khong, Songkhla. Ohio: Thompson Corporation. <https://doi.org/10.2098/geronb/gbaa120>.
- Punyavee Visadoontomsaku. (2020). Potentiality Development Approach for Community-based Tourism in Nakhon Ratchasima Province. *Ratchapark Journal*, 10(3), 22-34.
- Sheldon, M. E. (2021). The Participation of Community to Develop the Potential of Sustainable Eco-Tourism of Nakhon Pathom Province. *Administrative Science Quarterly*. 16(2), (June): 143-150. doi: 10.3389/fpubh.2020.620023.